

ปัญญา

ปัญญา (Intellect) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หน้า 687 ให้ความหมายไว้ว่า “ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด” พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ของพระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) หน้า 164 ว่า “ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้ความเข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดการ ความรอบรู้ในกองสังฆารมมองเห็นความเป็นจริง”

ก่อนอื่นเราจะต้องทำความเข้าใจคำว่า “ความรู้” ให้ถ่องแท้เสียก่อน “ความรู้คือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติ และทักษะความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติของศิวิลาในแต่ละสาขา”

ในปุถุชนทั้งหลายย่อมมีความรู้ไม่เท่าเทียมกัน เพราะปุถุชนมีความไม่เท่าเทียมกัน (มีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล) เมื่อแต่ละบุคคลมีความรู้ไม่เท่าเทียมกันจึงก่อให้เกิดบุคคลหลายๆ ประเภทขึ้นมา และมีชีวิตอยู่ในสังคม ในหมู่นักวิชาการมักพูดถึงกลุ่มบุคคลที่มีปัญญาเลิศปัญญาด้อยและปัญญาอ่อน ส่วนในหมู่ชาวบ้านทั่วไปก็จะพูดถึง คนมีปัญญา คนไร้ปัญญา คนปัญญามาก คนปัญญาน้อย คนหมดปัญญา คนมีปัญญาแค่ทางอึ่ง เป็นต้น โดยทั่วไปมักจะเข้าใจกันว่า “คนมีความรู้สูงมีปัญญามากจะฉลาด คนมีความรู้ต่ำด้อยปัญญาจะเป็นคนโง่” ความเข้าใจทำนองนี้ผู้เขียนคิดว่าไม่เป็นความจริงเสมอไป คนที่รู้มาก (อาจจะไม่ใช่รู้สูง) อาจจะโง่ก็มี

และคนที่รู้น้อยแต่ฉลาดก็มี นอกจากนั้นไม่ว่ารู้น้อยรู้มากเป็นประเภทฉลาดแกมโกงก็มี มีพุทธวจนะตรัสไว้อย่างหนึ่งว่า “คนโง่ที่รู้ตัวว่าตนโง่ยังพอจะนับได้ว่าฉลาด แต่คนที่คิดว่าตัวเองฉลาด คือคนโง่ที่แท้จริง”

บ่อเกิดของปัญญา

จากนิยามคำว่า “ปัญญา” เห็นได้ชัดว่าปัญญาเกิดจากความรู้ การเรียน (การเรียนรู้อ) และการคิด นอกจากนั้นจะต้องรู้ทั่วและรู้รอบ (บางที่ใช้ว่า “รอบรู้” นั่นคือจะต้องรู้ทุกมิติ ทั้งกว้างลึก หนาบาง ต่ำสูง และใกล้ไกล) ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงคิดว่า ผู้มีปัญญาจะต้องเป็นคนที่รู้เท่าทันโลก ทันวิชาการ ทันสมัย และทันคน ตามความเป็นจริง คงไม่มีใครที่สามารถรู้หมดทุกอย่าง เพราะสิ่งที่มนุษย์ควรรู้มีอยู่และมีขึ้นตลอดเวลา พระพุทธองค์จึงสอนว่า ธรรมะที่พระองค์ทรงสั่งสอนนั้นมีเพียงหยิบมือเดียว เปรียบดั่งใบประดู่ลายในกำมือของพระองค์ เทียบกันไม่ได้เลยกับใบไม้ที่มีในป่า ฉนใดก็ฉนนั้น

ในวงการศึกษารปัจจุบัน การเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษาครูอาจารย์จะต้องสอนให้นักเรียน (ไม่ว่าเรียนบทเรียนใด ๆ) ได้รับ 5 ประการเป็นเบื้องต้น คือ

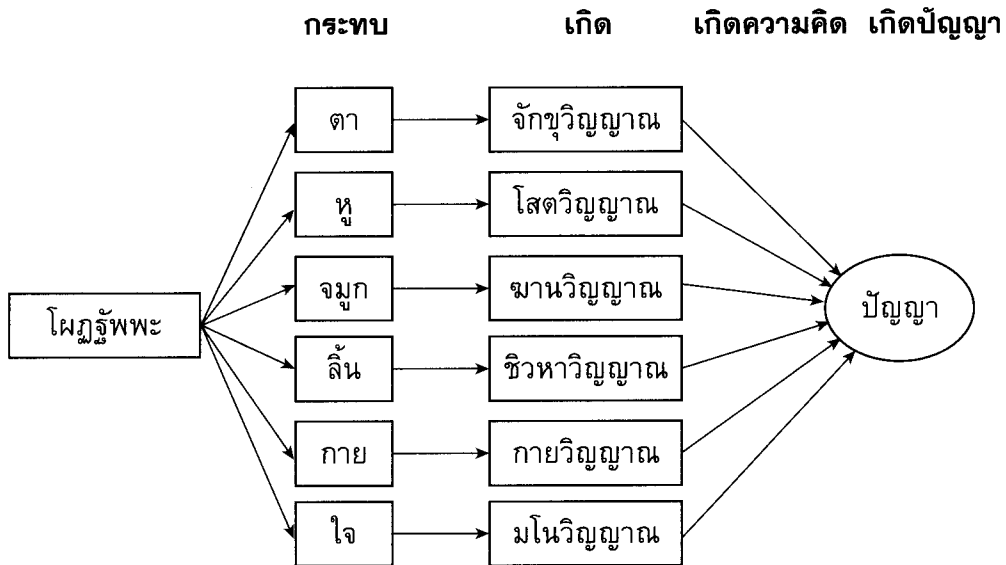
1. ความรู้ (knowledge)
2. ความเข้าใจ (understanding)
3. ทักษะ (skills)
4. ทศนคติ (attitude)
5. ความซาบซึ้ง (appreciation) หรือความพอใจ

เนื่องจาก “ความรู้” มีมากมายมหาศาล ในช่วงชีวิตของคนเรานั้นไม่มีวันที่จะเรียนรู้ได้หมดสิ้น

เพราะมนุษย์ย่อมมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ทั้งข้อจำกัดภายในและข้อจำกัดภายนอก ถ้าเรามีแต่ความรู้เพียงอย่างเดียวก็ยังไม่พอที่จะทำให้เกิดปัญญาได้ เมื่อเราเรียนรู้เรื่องใดแล้วจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ด้วย ตัวอย่างเช่น ในวิชาพีชคณิตเมื่อเรารู้ว่า $(a+b)^2 = a^2+2ab+b^2$ ก็ต้องมีความเข้าใจ สามารถอธิบายได้ว่า ทำไม $(a+b)^2$ จึงเท่ากับ $a^2+2ab+b^2$ ไม่ใช่รู้แต่เพียงว่า $(a+b)^2 = a^2+2ab+b^2$ เป็นสูตรคณิตศาสตร์ในวิชาพีชคณิต ซึ่งต้องท่องจำไว้ใช้ทำโจทย์แบบฝึกหัดเท่านั้น นอกจากรู้และเข้าใจแล้วยังจะต้องสามารถทำแบบฝึกหัดโจทย์พีชคณิตในเรื่องนั้นได้ด้วย นั่นคือ**ทักษะ** เมื่อปฏิบัติทั้ง 3 ประการนี้ได้ก็จะ**เกิดความคิด** (คิดเป็น) เมื่อคิดเป็นก็จะเกิด**ทำที่ความรู้สึกที่ดี (ทัศนคติทางบวก)** แต่ถ้าเมื่อใดที่เรียนเรื่องนั้นแล้วได้แต่ความรู้ ไม่มีความเข้าใจ จะทำโจทย์พีชคณิตได้บ้างไม่ได้บ้าง และส่วนมากจะทำโจทย์แบบฝึกหัดไม่ค่อยได้ก็จะเกิด**ทัศนคติทางลบ** เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะเกิดความไม่พอใจในเรื่องที่เรียน ไม่ว่าจะเรียนเรื่องใดก็ตาม ยิ่งกว่านั้นถ้าหากเรียนแล้ว “ไม่รู้” (ไม่เกิดความรู้) เพราะในการเรียนนั้นบางคนเรียนแล้วรู้(เกิดความรู้)แต่บางคนเรียนแล้วไม่รู้ (ไม่เกิดความรู้) ก็มี นั่นคือ **ไม่เกิดปัญญา** นี้แหละคือสาเหตุของการสอนที่ทำให้เด็กไม่เกิดความคิด ความคิดเป็นของแต่ละบุคคลซึ่งทำแทนกันไม่ได้ ครูจึงต้องพยายามสอนให้นักเรียนคิด ถ้าครูสอนแล้วให้นักเรียนได้คิด ทั้งด้านบวกและด้านลบแล้วนักเรียนจะเกิดปัญญาหรือไม่เกิดปัญญาก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการศึกษาของนักเรียนแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันไป (ครูดัดแทนนักเรียนไม่ได้)

ในทางพุทธศาสนาถือว่า **ไตรสิกขา** (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นบ่อเกิดของปัญญา **ศีล** คือ ข้อปฏิบัติหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้ประพฤติปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา ใจ **สมาธิ** คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจให้แน่วแน่ ทำให้จิตใจสงบเพื่อให้เกิด**ปัญญา** เห็นแจ้ง ดังนั้นเมื่อนักเรียนใช้หลักไตรสิกขาในการเล่าเรียน นักเรียนจะเกิดความคิดเกิดปัญญา จึงถือว่า **ไตรสิกขา คือ หลักสามประการในการศึกษาที่ก่อให้เกิดปัญญาขึ้นได้** อันปัญญาที่จะเกิดมีขึ้นในนักเรียนแต่ละคนนั้น เกิดมากเกิดน้อยนอกจากขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการศึกษาของนักเรียน (ดังกล่าวแล้ว) ยังเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียนซึ่งแตกต่างกันประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับในขณะที่เรียนเรื่องนั้น บวกกับสมรรถนะสมองของนักเรียนแต่ละคนที่มีกรรมพันธุ์ต่าง ๆ กันด้วย สรุปสั้น ๆ ว่า **ปัญญามีบ่อเกิดจากหลายสาเหตุ** แตกต่างกันไป จึงทำให้มนุษย์ยังมีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น และมนุษย์ก็ใช้ปัญญาแตกต่างกันอีกด้วย

ผู้เขียนได้เขียนเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดปัญญามาแล้วหลายเรื่อง เช่น พุทธศาสนการ เรียนรู้ (ฉบับที่ 26) กระบวนการเรียนรู้อย่างพุทธ (ฉบับที่ 28) การศึกษาแนวพุทธศาสน์ (ฉบับที่ 38) เป็นต้น ในที่นี้ขอเพิ่มเติมเกี่ยวกับ **การให้การเรียนรู้** (ไม่นับรวมการเรียนรู้แล้วไม่รู้) ผ่านผัสสะทั้งหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ความรู้ที่เกิดจากโง่ฐัพพะ (สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มากกระทบ) เรียกว่าความรู้แจ้งอารมณ์ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเมื่ออายตนะภายนอกและอายตนะภายใน **กระทบ** กัน (ปัจจุบันใช้คำว่า**ปะทะ** (attack) ซึ่งไม่น่าจะเหมาะสม-ผู้เขียน) ดังต่อไปนี้

ในกระบวนการดังกล่าวนั้นจิตของบุคคลนั้น ๆ จะเกิด **อธิจิตตสิกขา** ขึ้น นั่นคือเกิดการประพฤติปฏิบัติสำหรับอบรมจิตให้เกิด **สมาธิอย่างสูง** และฝึกอบรมจิตให้เข้มแข็งมั่นคงมีคุณธรรม เช่น มีขันติ เมตตากรุณา สดชื่นเบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เหมาะแก่การใช้ความคิดพิจารณาอันเป็นฐานในการเจริญปัญญา

อีกประการหนึ่งในพุทธศาสนาได้กล่าวถึง **การฝึกอบรมว่าเป็นทางให้เกิดปัญญา** โดยใช้คำว่า “ภาวนา” ให้ความหมายว่า “ภาวนา คือ การทำให้ปัญญาเกิดขึ้นเจริญขึ้น” ภาวนามี 2 อย่าง คือ

1. **จิตภาวนา** การฝึกอบรมจิตให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มีความเข้มแข็งมั่นคง เบิกบานสงบสุข ผ่องใส พร้อมด้วยการมีความเพียร มีสติและมีสมาธิ

2. **ปัญญาภาวนา** การฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทัน และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนจิตใจเป็นอิสระ ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลส และตัณหา (กิเลส 1500 ตัณหา 108)

อนึ่งในการสอนให้เกิดปัญญานั้นเริ่มตั้งแต่การฟังนักเรียนจะต้องใช้ปัญญาในการฟังเรียกว่า **สุตมยปัญญา** แล้วคิดตามไปซึ่งเรียกว่า **จินตามยปัญญา**

หลังจากนั้นก็คิดทบทวนและคิดเพิ่มเติม ซึ่งขั้นนี้เรียกว่า **ภาวนามยปัญญา** ทำให้นักเรียนเกิดปัญญาเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

ส่วนในศาสนาอื่นก็มีการสอนให้ศาสนิกเกิดปัญญาเช่นกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรัชญาของศาสนาอื่น ๆ มุ่งอะไร แนวการสอนก็จะมุ่งไปตามนั้น ตัวอย่างเช่น คริสต์ศาสนาสอนว่า “พระเจ้าสร้างโลก และสร้างทุกสิ่งในโลก” คำสอนอย่างนี้ขัดกับความจริงทางวิทยาศาสตร์ แต่คริสตศาสนิกยึดถือความเชื่อความศรัทธาเป็นหลักโดยถือว่า ความเชื่อกับความจริงเป็นคนละส่วนกัน ด้วยเหตุนี้ทำให้บรรดานักวิทยาศาสตร์ต่างประกาศว่า ตนเองไม่นับถือศาสนา เช่น อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein : 1879-1955) แจ้งว่า ท่านไม่มีศาสนา ทันทแพทย์สม รุจิรา เขียนไว้ในหนังสือ **ไอน์สไตน์พบพระพุทธเจ้าเห็น** ตอนหนึ่งว่า “...ถ้าใครถามไอน์สไตน์ว่าเขา นับถือศาสนาอะไร เขาจะตอบว่าเขาไม่นับถือศาสนา เขาเป็นคนประเภทไม่มีศาสนา แต่ถ้าถามต่อว่าเขาชอบศาสนาใดเป็นพิเศษหรือเปล่า เขาจะตอบอย่างไม่ลังเลเลยว่า ศาสนาพุทธ... บทความที่ไอน์สไตน์เขียนจะอ้างถึงคำสอนในศาสนาพุทธบ่อยมาก (เขาใช้คำว่า ศาสนาแห่งจักรวาล*)” อีก

* Cosmic religion

ตอนหนึ่งไอน์สไตน์เขียนไว้ว่า “คริสตจักรถือว่า พระเจ้าคือผู้ทรงให้รางวัลและลงโทษ แต่แท้จริงแล้วมนุษย์ตกอยู่ในวิถีที่น่าสังเวช พวกเขาต้องถูกจำกัดตัดตอนโดยความกลัวการลงโทษ และความหวังที่จะได้รับรางวัลหลังความตาย ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ง่ายๆ ว่าคริสตจักรได้ต่อสู้กับวิทยาศาสตร์ และตามจงล้าจองผลาญผู้อุทิศตนทางวิทยาศาสตร์เสมอมา เส้นทางสู่ความเป็นศาสนาย่างแท้จริงไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานกลัวชีวิต กลัวความตาย หรือศรัทธาอย่างไม่มีลิมิตลิตมา แต่ด้วยความเพียรตามความรู้ที่มีเหตุผล (คือ ปัญญา-ผู้เขียน) ในอีกมุมหนึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าความรู้จากศาสนาแห่งจักรวาลเป็นแรงจูงใจแข็งแกร่งที่ส่งงามที่สุดในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์” ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า **ปัญญาเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความรู้ที่มีเหตุผล ไม่อาจเกิดขึ้นได้จากความเชื่อความศรัทธาที่งมงาย** ตามที่พุทธศาสนาได้สอนแล้วเรื่อง กาลามสูตร นั่นเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับจิตใจ

จิตวิทยาตะวันตกพยายามอย่างมากในการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับจิตใจ แต่สามารถศึกษาได้อย่างลึกซึ้งมากเฉพาะด้านร่างกายว่ามีความสัมพันธ์กับสมองอย่างไรบ้าง เพราะส่วนนี้เป็น **เรื่องของรูปธรรม** เป็นวิทยาศาสตร์ศึกษาทดลองได้ง่าย ส่วนทางจิตใจซึ่งเป็นด้านนามธรรมศึกษาได้น้อยเพราะไม่สามารถสร้างเครื่องมือใดๆ มาใช้ในด้านนี้ได้

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เรอเน เดสการ์ตส์ (Rene Descartes : 1596-1650) นักปรัชญาฝรั่งเศสซึ่งในตอนนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาสมัยใหม่ เริ่มพูดถึงทฤษฎีทวินิยม (Dualism) ว่า ร่างกายกับจิตใจไม่ได้เป็นสิ่งเดียวกันอย่างที่เคยเชื่อกันมาแต่เดิม **ร่างกายกับจิตใจแยกออกจากกันอย่างอิสระ** แนวคิดของ

ท่านคือ “มนุษย์และทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบสองประการที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง คือ ร่างกายกับจิตใจ จิตใจคือตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ มีสภาพเป็นนามธรรม อยู่ในโลกของจิตวิญญาณ ในขณะที่ร่างกายเป็นวัตถุเชิงกายภาพ แยกต่างหากอยู่ในโลกของวัตถุ... ร่างกายและจิตใจมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง...” มาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 กิลเบิร์ต ไรล (Gilbert Ryle : 1900-1976) นักปราชญ์อังกฤษ ได้โจมตีความคิดของเดสการ์ตส์ว่าเป็นความคิดที่มีความผิดพลาดตั้งแต่พื้นฐาน และเรียกแนวคิดดังกล่าวว่า แนวคิดของปีศาจในเครื่องจักร

ในวงการแพทย์สมัยใหม่ ความก้าวหน้า ด้านอิเล็กทรอนิกส์มีมาก สามารถใช้ X-ray Computer ถ่ายภาพสมองได้ทุกแง่มุมเพื่อช่วยในการวินิจฉัยโรค แต่ก็ยังมีคำถามเกี่ยวกับสมองและจิตใจอีกมากมายที่ยังหาคำตอบไม่ได้ “ฝรั่งชาวตะวันตกคิดว่ากระบวนการทางวิทยาศาสตร์กายภาพเป็นกฎแห่งใจ ความลับทั้งมวลในโลกและจักรวาลได้แต่จริงๆ แล้วไม่สามารถทำได้ทั้งหมด ในเรื่อง “จิต” นักวิทยาศาสตร์วิจัยเรื่องของจิตมนุษย์ได้แต่เพียงพฤติกรรมที่แสดงออกมา ยังไม่มีนักวิทยาศาสตร์คนใดเลยที่คิดจะวิจัยเรื่องจิตโดยตรง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะจิตเป็นนามธรรม ซึ่งกระบวนการทางวิทยาศาสตร์กายภาพไม่สามารถทดลองได้ นักวิทยาศาสตร์จึงปฏิเสธที่จะสรุปว่าร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยส่วนของ **รูป** และ **นาม** เพราะคำว่า **นาม** ไปค้านกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์” ทั้งหมดนี้ทันตแพทย์ สม รุจิรา กล่าวไว้ในเรื่อง “มหัศจรรย์ของจิต” หน้า 134 ในหนังสือ **ไอน์สไตน์พบพระพุทธเจ้าเห็น**

ด้วยเหตุที่จิตเป็นนามธรรมไม่มีรูป มองไม่เห็นใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ตรวจสอบไม่ได้ แต่เกิดขึ้นจริง มีอยู่จริงในธรรมชาติ ความเป็นนามธรรมของจิตมีลักษณะเป็นธาตุรู้ในนามธรรม จึงมี

คุณสมบัติเหนือกว่าการเดินทางของแสง คือเดินทางได้เร็วกว่าแสงเป็นล้านๆ เท่า

สมาธิ

สมาธิ คือความมีใจตั้งมั่น ความตั้งมั่นแห่งจิต ทำให้ใจสงบ แน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน การที่มีจิตกำหนด แน่วแน่อยู่ที่สิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ มักใช้เป็นคำเรียกง่าย ๆ สำหรับอธิจิตตสิกขา

เมื่อจิตใจมีสมาธิ ทำให้เกิดญาณปัญญา มีการหยั่งรู้ หรือมีญาณทัศนะเกิดขึ้น ทั้งนี้เกิดจากการรวมจิตให้เป็นหนึ่งเดียวกับธาตุรู้ที่มีอยู่ในร่างกายของมนุษย์ทุกจุดประสาทต่าง ๆ จิตที่เกิดจากการมีสมาธิระดับสูง (อธิจิตตสิกขา) จะมีพลังสูงมากตามไปด้วย พลังจิตที่เพิ่มขึ้นจากความสงบนั้นเกิดมาจากการลดการใช้งานของจิตลง และนำพลังจิตมารวมตัวอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่ง อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ยอมรับว่าทฤษฎีที่ท่านคิดได้มาจากญาณทัศนะหรือการหยั่งรู้ นั่นก็คือ **จินตนาการ**, คำพูดหนึ่งที่ท่านพูดถึงอยู่บ่อย ๆ คือ **จินตนาการสำคัญกว่าความรู้** (imagination is more important than knowledge) การหยั่งรู้เกิดจากปัญญาญาณ ไม่ได้เกิดจากการคิด การคิดเป็นเรื่องของสมอง แต่การหยั่งรู้เกิดจากสมาธิ พระพุทธองค์ทรงแบ่งปัญญาออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. **สุดมยปัญญา** เป็นปัญญาที่ได้จากการฟังและการเรียน
2. **จินตมยปัญญา** เป็นปัญญาที่ได้จากการคิด
3. **ภาวนามยปัญญา** เป็นปัญญาที่เกิดจากการหยั่งรู้ ได้มาจากการกำหนดสติและสมาธิเท่านั้น เป็นปัญญาชั้นสูงสุด

อนึ่ง สมาธิเป็นจุดสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดปัญญา สมาธิตามหลักสติปัฏฐานสี่ ต้อง **ขณิกสมาธิ** (สมาธิชั่วครู่ตามจุดต่าง ๆ) เท่านั้น ที่ทำให้เกิดปัญญาเสมอ ส่วน **อุปะจารสมาธิ** (สมาธิขั้นจวนเจียน) กับ **อัปปนาสมาธิ** (สมาธิแน่วแน่) อาจจะไม่ทำให้เกิด

ปัญญาเสมอไป ตัวอย่างในเรื่องนี้เห็นได้จากการที่ไอแซก นิวตัน (Isaac Newton : 1643-1727) นักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษมองเห็นภาพผลแอปเปิลหล่นลงสู่พื้นแบบค่อย ๆ หล่น (slow motion) นั้น นิวตันใช้ ขณิกสมาธิ (เป็นพรสวรรค์ส่วนตัว ไม่เคยฝึกสมาธิ) การสังเกตของนิวตันจดจ่ออยู่ที่การหล่นของผลแอปเปิลเป็นช่วง ๆ ในแต่ละจุด ได้สร้างความประหลาดใจให้แก่นิวตันเป็นอย่างมากว่า ความเร็วในการตกของผลแอปเปิลในแต่ละจุดไม่เท่ากันความเร็วเท่า ๆ กัน จุดเท่าหายไป ความเร็วใหม่ในจุดใหม่เกิดขึ้นมา นิวตันเริ่มคิด “ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น” นั่นคือนิวตันเริ่มเกิดปัญญา แล้วกฎความโน้มถ่วงของโลกจึงเกิดขึ้น

ในวงการศึกษากลับมา ถ้าเราใช้หลักไตรสิกขามาใช้ ประกอบการสอนนักเรียน ก็จะทำให้นักเรียนเรียนรู้และเกิดความคิดเกิดปัญญาได้ดี นักเรียนซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าจะมีคุณภาพ คือ คิดเป็น ไม่เชื่ออะไรง่ายอย่างมง่าย เป็นคนมีเหตุมีผล ขณะเดียวกันฝึกฝนให้พวกเขามีคุณธรรมจริยธรรมจะได้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพต่อไป

ปัจจุบัน (พ.ศ.2551) ขณะที่นักการศึกษาและนักจิตวิทยากลุ่มหนึ่งกำลังศึกษาทดลองค้นคว้าเรื่องของความสามารถพิเศษ (gifted) กันอยู่อย่างคร่ำเคร่งนั้น นักจิตวิทยามนุษยนิยมยุคใหม่ (Neohumanism) เช่น **ออโต แรงค์** (Autto Rank) ซึ่งมีความเชื่อมั่นใน **พลังเจตจำนง** (will) ท่านถือว่า “เจตจำนงเป็นธงของชีวิต” เช่นเดียวกับ **ท่านพุทธทาสภิกขุ** ที่ท่านสอนให้ทุกคน “ปักธงของชีวิตไว้ที่ความดี” นั้นผู้เขียนเห็นว่า “ธงไม่ได้เกิดที่สมองเท่านั้นแต่เกิดที่ใจด้วย” หากมุ่งศึกษาแต่เพียงพฤติกรรมที่เกิดจากสมองซีกซ้ายซีกขวาซึ่งเป็นด้านรูปธรรมเท่านั้น แต่ไม่หันมาศึกษา “จิตใจมนุษย์ส่วนที่เป็นนามธรรมแล้วไซ้ **ธงที่วางนั้นก็ไม่ใช่ทราบว่าจะนำไปปักตรงไหน**”

บรรณานุกรม

พระเทพเวที (ประยูร ปรยุตโต). **พจนานุกรม พุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2533.

ไพบูลย์ จันทยศ. “วิธีสอนปัญญา,” **สารานุกรมศึกษาศาสตร์**. ฉบับที่ 38 เดือนพฤศจิกายน 2549.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546.

สม รุจิรา. **อินส์ไตน์พบ พระพุทธเจ้าเห็น**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์, 2550.

สมบุรณ์ พรรณาภพ. “เรอเน เดสการ์ตส์,” **สารานุกรมศึกษาศาสตร์**. ฉบับที่ 14 พ.ศ. 2538.

Fryer, Douglas H. Edwin R.Henry, Charles P.Sparks. **General Psychology**. New York : Barnes & Noble Inc. 1954.

Huxley, Julian Sir & Others. **Growth of Ideas**,. Knowledge, Thought, Imagination New York : Doubleday & Co.Inc. Garden City, 1966.